

Co chcete změnit ve své knihovně do roku 2030? Výsledky ankety

Anketa proběhla ve dnech 1. až 15. 11. 2019 a byla primárně určena účastníkům celostátního semináře Regionální funkce knihoven 2019, který proběhl ve dnech 30. a 31. 10. 2019 v Pardubicích. Seminář připravila Sekce SDRUK pro regionální funkce za spolupráce Krajské knihovny v Pardubicích a Knihovnického institutu Národní knihovny ČR.

V anketě bylo položeno celkem 5 otázek:

1. **Co Vás v současnosti nejvíce omezuje v ideálním nastavení služeb knihovny? (190 odpovědí)**
2. **Co nejvíce podle Vás ovlivní činnost Vaší knihovny v příštích 10 letech? (193 odpovědí)**
3. **Co chcete změnit ve své knihovně do roku 2030? (188 odpovědí)**
4. **Jaké největší překážky budete muset překonat, abyste dosáhli svého cíle? (174 odpovědí)**
5. **Co by Vám pomohlo při realizaci změn v knihovně? (153 odpovědí)**

Na závěr ankety mohl každý respondent vyjádřit svůj názor na jakékoliv téma. U každé otázky museli respondenti zvolit maximálně 2 odpovědi bez pořadí důležitosti.

Zúčastnilo se celkem 118 respondentů. Anketu vyplnilo také několik kolegů ze Slovenské republiky, které se zúčastnily pardubického semináře. Zastoupení respondentů z hlediska typu knihovny a kraje:

Typ knihovny	Počet
Krajská	12
Městská	33
Obecní	55
Regionální, knihovny pověřené RF	15
Specializovaná	1
Školní	1
Jiná	1
Celkem	118

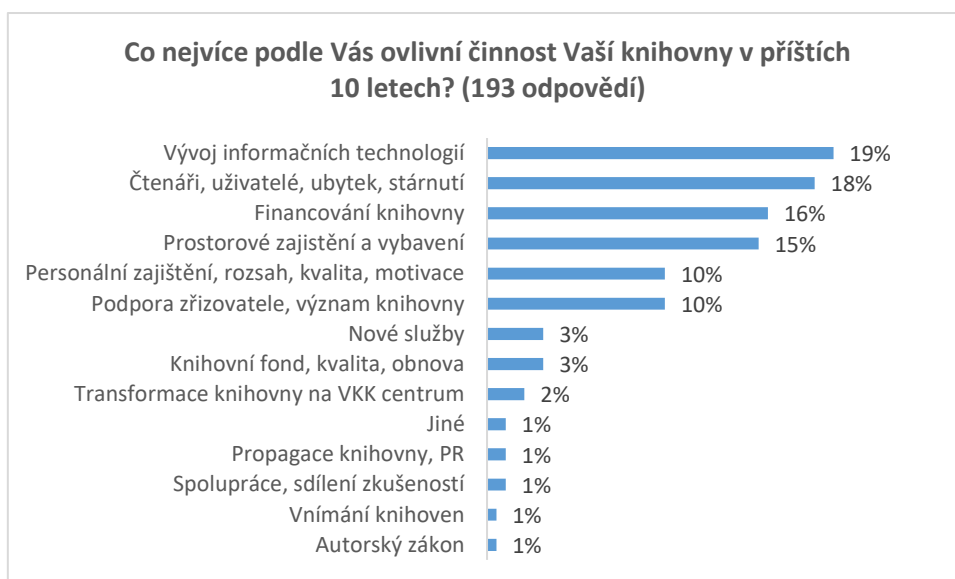
Kraj	Počet knihoven
Jihočeský	6
Jihomoravský	2
Karlovarský	1
Královehradecký	9
Liberecký	1
Moravskoslezský	21
Olomoucký	3
Pardubický	10
Plzeňský	10
Praha	9
Středočeský	28
Ústecký	13
Vysočina	3
Zlínský	2
CELKEM	118

Třetina knihoven konstatuje, že k ideálnímu nastavení služeb knihovny uživatelům jim brání nedostatečné prostorové zajištění a zastaralé vybavení. Druhým nejdůležitějším limitem (27 %) současných služeb je omezená personální kapacita. V tomto případě se nejedná pouze o počet pracovníků, ale také o jejich nedostatečnou kapacitu a motivaci ke změnám. Pětina knihoven konstatuje nedostatečné financování. Některé knihovny mají problém s nedostatečným vybavením ICT a také pociťují pokles zájmu veřejnosti o služby knihovny.

Příklady odpovědí a komentáře

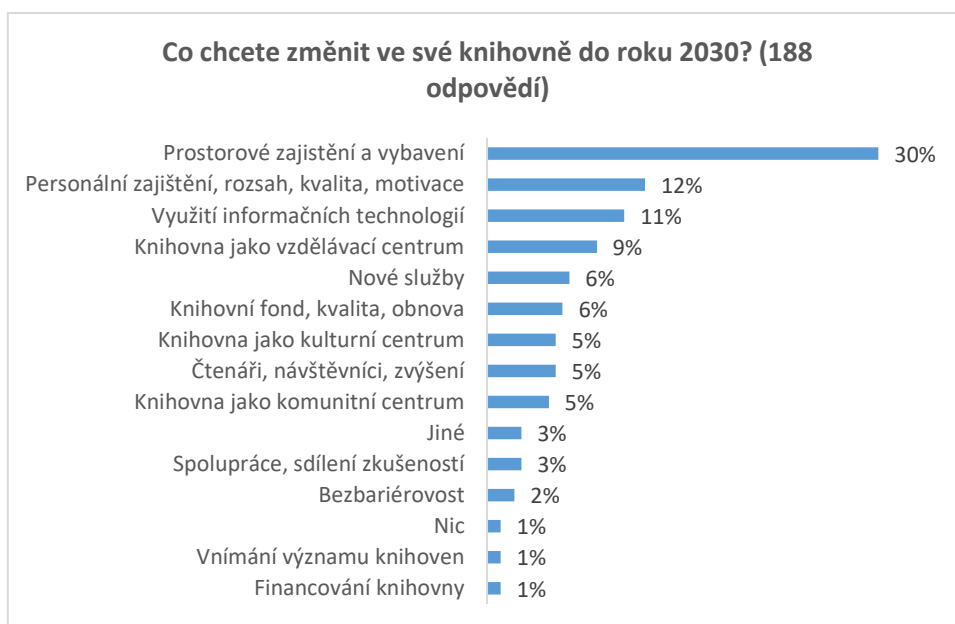
- *Limitované prostorové možnosti, zejména pro pořádání akcí.*
- *Finance - rozpočet knihovny je nastaven pouze na provozní náklady.*
- *Nízký zájem pedagogů o literaturu, za kterou by děti přišli do knihovny.*
- *Jsme malá venkovská knihovna a nemáme školu tak nás omezuje stárnutí čtenářů a malý zájem mladé generace.*
- *Demotivující finanční i společenské podhodnocení práce knihovníků (a pracovníků v kultuře vůbec).*
- *Rozvíjíme komunitní setkávání v knihovně, ale nemáme kapacitu pracovníků ani finance navíc, je problematické financování prosadit u zřizovatele.*
- *Špatný management - člověk, který nezná problematiku knihoven, nespolupracuje s dalšími knihovnami v rámci kraje - chybí podněty, inspirace.*
- *Neochota knihovníků měnit zažitá stereotypy.*
- *Vyloženě nic nás neomezuje, naše knihovna je perfektně vybavená, tudíž nám nic nechybí.*

Knihovny si uvědomují, že v příštím desetiletí jejich činnost a služby nejvíce ovlivní vývoj a využívání informačních technologií (19 %). S tím je také spojena obava z poklesu počtu uživatelů a návštěvníků knihovny, úbytku obyvatel v malých obcích a také ze stárnutí populace (18%). Výrazný vliv na rozvoj knihovny bude mít její financování (16 %) a téma prostorového zajištění a vnitřního vybavení (15 %). Limitem bude také personální zajištění a kvalifikace pracovníků (10 %). Budoucí rozvoj knihoven může také ovlivnit vnímání a hodnocení knihovny ze strany zřizovatele.

Příklady odpovědí a komentáře

- *Trvalý pokles zájmu o klasické výpůjční služby a s tím související informační technologie - zavedení selfchecku, RFID...*
- *Stárnutí návštěvníků knihovny. Problém s dostupností.*
- *V dohledné době bude v městské části postavena nová škola s II. stupněm, tedy přibude náctiletých čtenářů, což je náročná skupina. Bude třeba přizpůsobit knižní nabídku (povinná četba).*
- *Stále chytřejší moderní technologie, umělá inteligence, klesající čtenářská gramotnost a informační dovednost.*
- *Osobně doufám, že v průběhu dalších let hodně knihoven zanikne a peníze vynakládané na tyto instituce se budou investovat do něčeho prospěšnějšího.*
- *Rozvoj komunitnej činnosti různých sociálních skupin obyvatelstva.*
- *Pokud nedojde k personálnímu obsazení knihovny a změně ve vedení městské části, které je nám velmi nakloněno a podporuje nás, tak žádné změny nejsou na obzoru :-).*
- *Činnost naší knihovny bude jen zcela minimálně ovlivňována sporadickými pokusy několika mladých něco změnit. Ti mají z počátku ambice něco dokázat a být k užítku, v průběhu své práce však otupí, jako už tomu bylo mnohokrát. Jejich počáteční nadšení uvadne, budou nuceni se zařadit nebo vypadnout.*
- *Tlak zřizovatele na vykonávání čím dál více "neknihovnických" činností.*
- *Nové prostory pro veřejnost (kavárna, odpočinková místnost, promítací sál apod.).*
- *Lepší komunikace mezi knihovnami, sdělování nových zkušeností, postoj zřizovatelů ke knihovnám.*
- *Zájem zastupitelstva obce, aby knihovna měla dostatečné pracovní úvazky na komunitní činnost knihovny.*
- *Roboti práci knihovníka částočne nahradia, ale osobu ako takú, so svojím čarom, pri konzultácií s používateľom nenahradí nikto....*

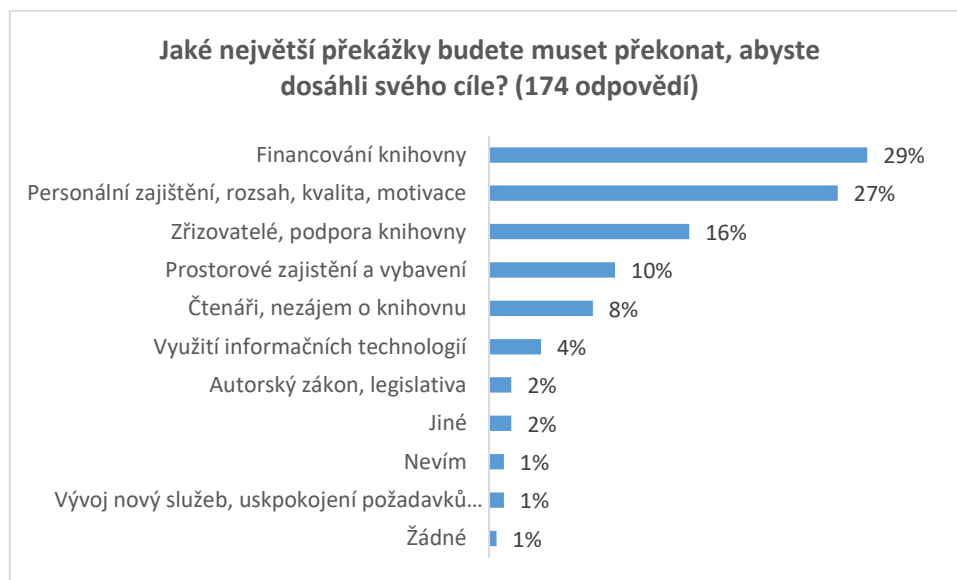

V příštích deseti letech se největší počet knihoven bude věnovat prostorovému zajištění a vnitřnímu vybavení pro činnost knihovny (30 %). Druhou oblastí, na kterou se knihovny chtějí zaměřit je personální zajištění (12 %). Pozornost bude věnována nejen růstu pracovních míst, ale také kvalifikaci a motivaci pracovníků. Knihovny se také více soustředí na využití informačních technologií (11 %). Necelá čtvrtina knihoven (22 %) budou usilovat o rozšíření funkcí knihovny na vzdělávací centrum (11 %), komunitní centrum (5 %) a rozšíření kulturních aktivit (6 %). Knihovny se dále soustředí na rozšíření nabídky nových služeb (6 %), zkvalitnění nabídky knihovního fondu (6 %) a budou usilovat o zvýšení počtu čtenářů a návštěvníků (5 %).

Příklady odpovědí a komentáře

- *Odstranění bariér v dostupnosti služeb a dokumentů (odstranění byrokracie, zohlednění speciálních potřeb).*
- *Nám postačí současná úroveň čtenářů a více setkávání při jiných činnostech.*
- *Vybavit knihovnu moderními technologiemi, které by byly přístupné i pro občany malých obcí. Samozřejmě by měl být dosavadní trend doplňovat dostatečně knihovní fond o literaturu, o kterou mají čtenáři zájem a rozšířit rozsah služeb pro veřejnost - bude se odvíjet od toho, jestli bude mít knihovna dostatečné prostory.*
- *Z knihovny udělat komunitní centrum, které pořádá kurzy a akce pro veřejnost.*
- *Rozšíření nabídky služeb a pořádání kulturních akcí. (Aby knihovna sloužila částečně i jako místo odpočinku, volnočasové centrum - ne jen místo, kde si lidé rychle vypůjčí knihy a zase odejdou). Touto strategií bychom také rádi navnadili nové čtenáře.*
- *Vyprofilovat své aktivity v rámci konkurenčních aktivit ve městě, stát se skutečným komunitním a vzdělávacím centrem města, kde se budou chtít obyvatelé města scházet.*
- *Více šířit osvětu o knihovnách, že nejsou jen regály s knihami, ale klíčovým místem ke všeobecné vzdělanosti a místem setkávání.*
- *V ideálním případě chci změnit myšlení kolegů, obávám se však, že už na to nemám dost sil. Pozitivní motivace dle vlastního příkladu vám vyslouží jen nálepku idiota za to, že se až příliš snažíte. Z toho důvodu, chci změnit především sebe, aby mi to bylo jedno.*
- *Komfortnější prostor pro návštěvníky, více částí určených pro setkávání a práci na společných projektech (studenti).*
- *Modernizace knihoven pro potřeby čtenářů (včetně vybavení heren a kluboven).*

- *Lepší a větší spolupráce s ostatními knihovnami, sdílení problémů i nových nápadů, lepší komunikace s krajskou knihovnou.*
- *Jako bývalá učitelka s praxí 24 let ve školství a čtyřmi roky v knihovně mám možnost srovnání vztahu čtenář - kniha. Zatímco ve škole se četla pouze školní (doporučená, maturitní, referátová) četba (mnohdy mnohonásobně opsaná z internetu), do knihovny přicházejí lidé/čtenáři, protože chtějí. Chtějí získat nejen informace, ale především zrelaxovat. Zachovejme, prosím, tuto nádhernou vlastnost knihoven - dobrovolnost, radost, možnost svobodného výběru knih i akcí (besedy, workshopy, přednášky). Zachovejme úzký a přátelský vztah mezi čtenáři a knihovníky (do knihovny se má přece chodit minimálně jako na návštěvu k velmi dobrým přátelům), nečtiňme z knihoven vzdělávací instituce. Ty už přece máme - jsou to školy. Necht' zůstane vzdělání školám, je to jejich primární funkce, knihovnám ponechme především radost z krásného slova! Vzpomínám na vzácná slova své někdejší paní profesorky ze střední školy a mé uvádějící učitelky: "Méně je někdy více". Tak jako nelze naučit všechny všemu, nelze využívat knihovny k tisícům akcí, které mnohdy s její činností vůbec nesouvisí. Tlak posledních měsíců na zintenzivnění spolupráce mezi školami a knihovnami prostřednictvím vzdělávacích akcí v knihovnách by mohl mít za následek nikoli posílení řad čtenářů a přátel knihoven, ale naopak jejich radikální úbytek.*

Největší překážku v dosažení cílů spatřují knihovny ve financování svých záměrů a projektů (29 %). Realizace projektů je také závislá na jejich personálním zajištění (27 %). V první řadě se jedná o téma navýšení personálních kapacit, ale knihovny si také výrazně uvědomují potřebu kvalifikovaných pracovníků a také často upozorňují na nízkou motivaci ke změnám, zejména u starších pracovníků. Jedním z klíčových faktorů pro změny v knihovnách bude podpora zřizovatelů a provozovatelů knihoven. Další výraznou překážkou bude prostorové zajištění a vybavení knihovny (10 %). Knihovny také upozorňují na pokles zájmu uživatelů o služby knihovny (8 %). S financováním knihovny také souvisí využívání informačních technologií (4 %). Podstatně nižší překážky spatřují knihovny v oblasti legislativy, zejména autorského zákona (2 %).

Příklady odpovědí a komentáře

- *Autorský zákon, získat stabilní tým.*
- *Současným cílem je zvýšení návštěvnosti, všichni se domnívají, že čím více lidí do knihovny přijde, tím lépe se knihovně povede. Jak se povede lidem, nikoho nezajímá. Důvod, proč lidé do knihovny chodí, je zcela opomíjen. Kdyby zde Babiš rozdával zadarmo koblihy a přilákal*

500 lidí, bylo by to vnímáno za větší úspěch, než kdyby třída prvňáků přišla pracovat na domácích úkolech. Kolegyně by spratky vynesly v zubech a daly si koblihu ke kurzu pletení.

- Presvědčit čitatele, že aj naša malá knižnica vie uspokojiť želanie po informáciách ak ju svojou návštevnosťou podporia a nemusia chodiť do mesta.
- Najít dostatek finančních prostředků mimo zdroje zřizovatele.
- Změnit myšlení stávajících zaměstnanců, najít kompetentní osoby.
- Změnit koncepční myšlení vedení knihovny.
- Reorganizovat vlastní představu o pracovních pozicích v knihovně (vzhledem k zavádění nových technologií např. zredukovat množství katalogizátorů v knihovně, přičemž bude knihovna více využívat možností Souborného katalogu či projektu Central).
- Zlepšit a zřejmě změnit vyjednávací strategie vůči zřizovateli tak, aby sami cítili nutnost podpory knihovny v místě jako základ pro zajištění veřejného blaha ve městě.
- Získání financí na úpravu některé budovy města a její provoz.
- Přesvědčit vedení města, že služby knihovny jsou důležité pro dospělé, ale hlavně pro mládež a že má cenu do knihovny investovat.
- Časté změny úředníků, politiků a jejich neinformovanost a neangažovanost.

Nejčastější odpovědí na otázku, co by pomohlo k realizaci změn, bylo téma financování (27 %). Velmi často byla zdůrazňována potřeba dotací, které by umožnily nastartování projektu a také přesvědčily provozovatele knihovny, aby do knihovny investovali a podporovali její rozvoj (12 %). Knihovny si také dobře uvědomují, jak je v současné době důležité vysvětlovat význam knihoven a poukazovat na příklady dobré praxe (11 %). V této souvislosti je také často zmiňována potřeba dobré metodiky, rozvoj spolupráce a sdílení zkušeností. Další důraz je kladen na prostorové zajištění (7 %) a využívání informačních technologií (4 %).

Příklady odpovědí a komentáře

- *Finanční podpora i z jiných zdrojů, než pouze obecních (Např. dotační program na rekonstrukci knihoven působících i v rámci kraje Praha)*
- *Regionální funkce a financování, kdyby byly rozpočty navyšovány s návazností na inflaci a zvedání platů*
- *Obecně možnost se někde poradit, aby někdo pomohl získat např. dotaci - sama s tím zkušenosti nemám a navíc na to nemám dostatek času*

- *Metodická podpora, dobré příklady praxe, školení, rady v tom, jak získat finance*
- *Dobře připravený marketingový plán, ako osloviť lenivých obyvateľov obce. Hádám ich záujem vyburcuje záujem zriaďovateľa o knižnicu. Ak nie sú peniaze, zaujímavý hosť, alebo akcia sa neuskutoční a tak k nám ľudia neprídu. V konečnom rade si myslím, že keby ma vymenili, možno prišli ďalší čitatelia. Ale to asi nie. Je im to jedno. Nie sú peniaze, nie sú priestory, nie sú ľudia, nie sú čitatelia.*
- *Aby se vláda více zajímala o knihovny a dotovala je také ze státní pokladny, nenechávala to jen na obcích.*
- *Dobry vedoucí, odborník se zájmem o vývoj v knihovnictví, mentor*
- *Vzdělávání formou denního i dálkového studia, které by připravovalo nové absolventy na práci v těchto institucích (řekněme, že to budou "kulturní, sociální a vzdělávací instituce s knihovnou").*
- *Rozhodně by pomohla mnohem silnější a detailnější kontrola ze strany zřizovatelů. Naivní představa o nepostradatelnosti knihovny by se velmi rychle rozplynula. Dále by pomohlo silnější zapojení knihovníků do veřejné debaty - nutnost ospravedlnění vlastní pozice (před studenty, rodiči, učiteli, matkami na mateřské).*
- *Aby aspoň jeden zastupitel (nejlépe starosta obce) byl registrovaným uživatelem naší knihovny.*
- *Při loňském zájezdu se SKIPem po polských knihovnách jsem záviděla navštíveným malým knihovnám stejného typu jako - ta naše místní - státní finanční podporou a velkorysost stavem. Např. přestavba malého nádraží v Rumii v knihovnu a komunitní centrum nebo krásná knihovna hned za hranicemi v Czarnym Boru s 2.500 tisíci obyvateli.*
- *Tyto dotazníky vyplňují pořád ti stejní lidé, pořád dokola se knihovníci baví o tom, jak by měli změnit knihovnictví. Už mě to unavuje. Zeptejte se lidí, co potřebují, jak jim mají knihovníci být nápomocni, ale to by znamenalo udělat něco navíc. Znamenalo by to přehodnotit vlastní schopnosti. Knihovníci nikdy nepodniknou skutečný krok kupředu. Vysoké školy chrlí absolventy knihovnictví, přestože tento obor má reputaci skládky intelektu. Tento obor se tak zoufale snaží přežít, že bere vše, co mu přijde pod ruku. Knihovníky se stávají zakřivení ňoumové bez potenciálu, které jinam nevzali a oni už se těší, až se zahrabou před světem mezi naplněné regály. Je jen otázkou času, kdy někdo nahlas zpochybní potřebnost knihovníků, a já doufám, že to bude brzy, protože jedině tak by přežili jen ti opravdu potřební.*

Shrnutí

- Naprostá většina respondentů si uvědomuje potřebu změn v knihovnách v příštím desetiletí. Změny jsou iniciovány především rozvojem informačních technologií a jejich průnikem do běžných aktivit každého člověka. Knihovny vnímají své ohrožení zejména v souvislosti s úbytkem uživatelům a poklesem zájmu veřejnosti o tradiční knihovnické služby.
- Největší problémy z hlediska budoucnosti spatřují knihovny v nedostatečném financování své činnosti a rozvoje. Uvědomují si, že výraznou překážkou je jejich současná prostorová situace a zastaralé vybavení včetně dostupnosti informačních technologií. Omezený prostor brání rozvoji nových aktivit a udržuje bariéry v dostupnosti služeb.
- Další podstatnou podmínkou pro změny je personální zajištění nových činností. Vedle kapacitního problému je zdůrazňováno téma dobré kvalifikace a získání nových dovedností. Velkou překážkou je také malá motivace některých pracovníků pro změny. Vícekrát je také upozorňováno na nízkou kvalitu managementu knihoven a jeho neochotu ke změnám.
- Knihovny si uvědomují, že změny a rozvoj knihoven ovlivňují především jejich provozovatelé a zřizovatelé. Ve vztahu k této oblasti jsou často zmiňovány obavy, aby zástupci obce vnímali význam knihoven a zařadili rozvoj knihovny mezi priority obce.

- Není pochyb o tom, že je to právě obec, jejich obyvatelé a zastupitelé, kteří rozhodují o financování knihovny, tj. i o jejím prostorovém i personálním zajištění. Z tohoto hlediska je nezbytné soustředit hlavní pozornost na informovanost a osvětu jak obyvatel obce, tak i zastupitelů a starostů, aby si byli vědomi významu knihovny pro každodenní život obce, knihovnu podporovali a zařadili její rozvoj do strategických plánů obce. Důležitá je také dotační politika ze strany krajů a státu.
- Podstatný význam by měla sehrát metodická pomoc, zprostředkování výsledků dobré praxe, vzájemná spolupráce a také silné aktivity zaměřené na vysvětlování významu knihoven pro současnou společnost.

Na co se v budoucnu soustředit

- Největším problémem, který brání rozvoji knihoven, je jejich financování. Nedostatečné financování se projevuje zejména v těchto oblastech:
  - Prostorové zajištění knihoven
  - Vnitřní vybavení knihoven, včetně vybavení informačními technologiemi
  - Nedostatečné zdroje pro nákup knihovních fondů a informačních zdrojů
  - Personální zajištění činnosti knihoven
- Zásadní vliv na financování knihoven mají zástupci obcí (provozovatelé knihoven). V této souvislosti je nezbytné soustředit se na to, aby si zastupitelé obcí uvědomovali význam knihoven a zařadili téma rozvoje knihoven do koncepcí a strategií rozvoje obcí. Knihovny musí usilovat o to, aby i široká veřejnost a zejména obyvatelé konkrétní obce měli zájem o rozvoj své knihovny. Knihovny musí více reagovat na potřeby svých uživatelů a potřeby obce, ve které působí.
- Rozvoj knihoven může být podpořen ze strany krajů a státu. Je nezbytné usilovat o zvýšení dotací na rozvoj a transformaci knihoven. V této souvislosti je nezbytné soustředit se na to, aby krajské i státní úřady a jejich pracovníci měli dostatek objektivních informací o potřebách knihoven. Nejdůležitější význam mají dotační programy Ministerstva kultury a krajů (podpora regionálních funkcí). Dlouhodobým problémem je fakt, že není k dispozici dotační program zaměřený na podporu výstavby a rekonstrukcí knihoven.
- Je nezbytné vytvořit systém celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven, který umožní získávat potřebné znalosti a dovednosti a bude motivovat pracovníky ke změnám. Pro budoucnost jsou klíčové digitální a pedagogické dovednosti.
- Každý pracovník knihovny by měl být schopen vysvětlit úlohu a význam knihovny, ve které pracuje.
- Každá knihovna by měla mít představu o svém budoucím vývoji a měla by usilovat o její realizaci. To je především úkolem managementu knihovny.
- Cílené a efektivní využití informačních technologií v knihovně může uvolnit část pracovních kapacit pro nové aktivity.
- Významnou roli může sehrát kvalitní metodická činnost, podpora vzájemné spolupráce, výměna zkušeností a dobré praxe. Klíčový význam v této oblasti má působení Národní knihovny, krajských knihoven, regionálních knihoven i knihovnických sdružení SKIP a SDRUK.

Anketa celkem jednoznačně potvrdila, že uvažování o budoucnosti veřejných knihoven v našem prostředí je velmi podobné závěrům, ke kterým došla celosvětová diskuze IFLA Global Vision, viz <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary-cz.pdf>